

Farmor virkade inte ens

Urval ur en dokumentation av en konstnärlig
arbetsprocess i text och bild om det tysta arvets
lagbundenheter

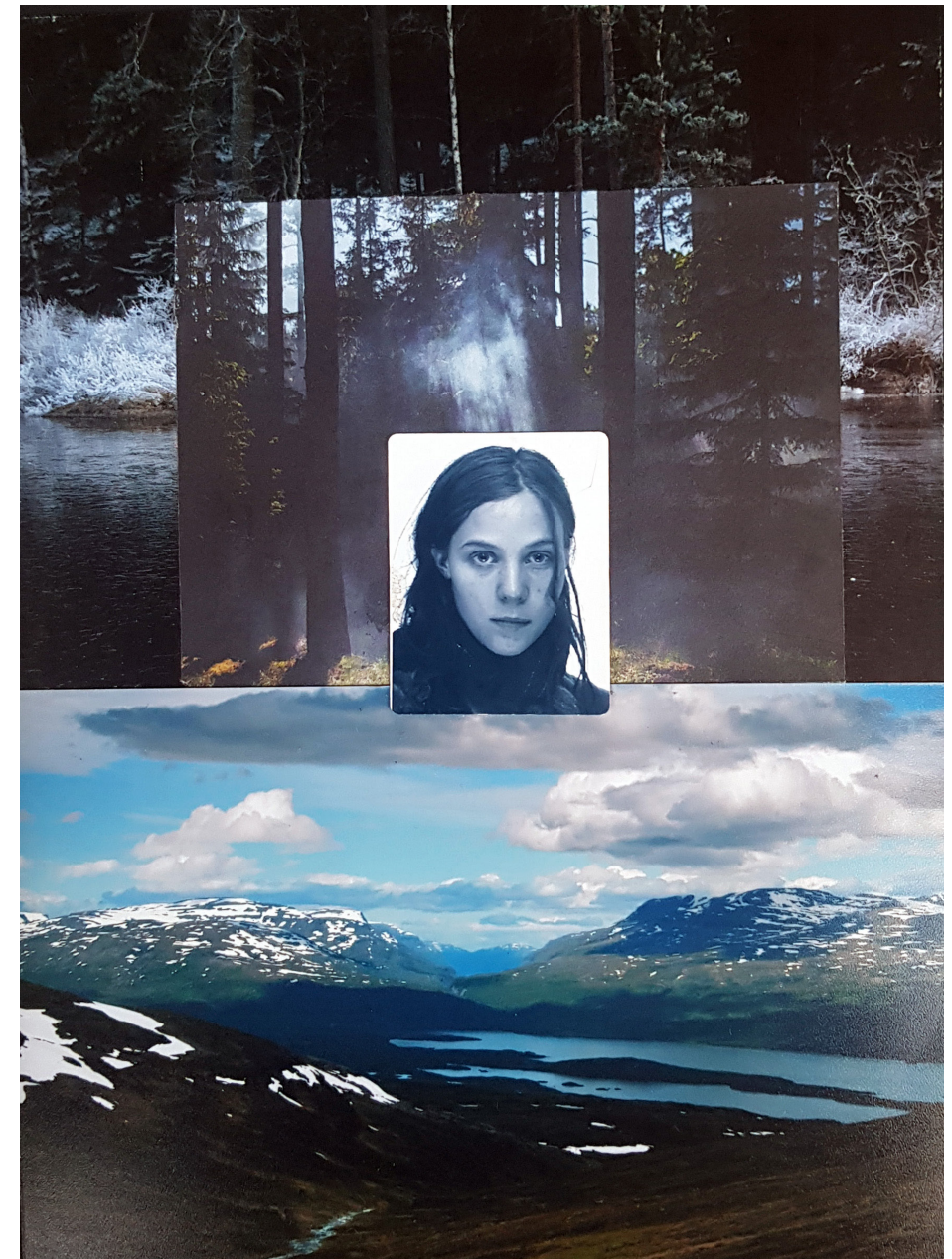
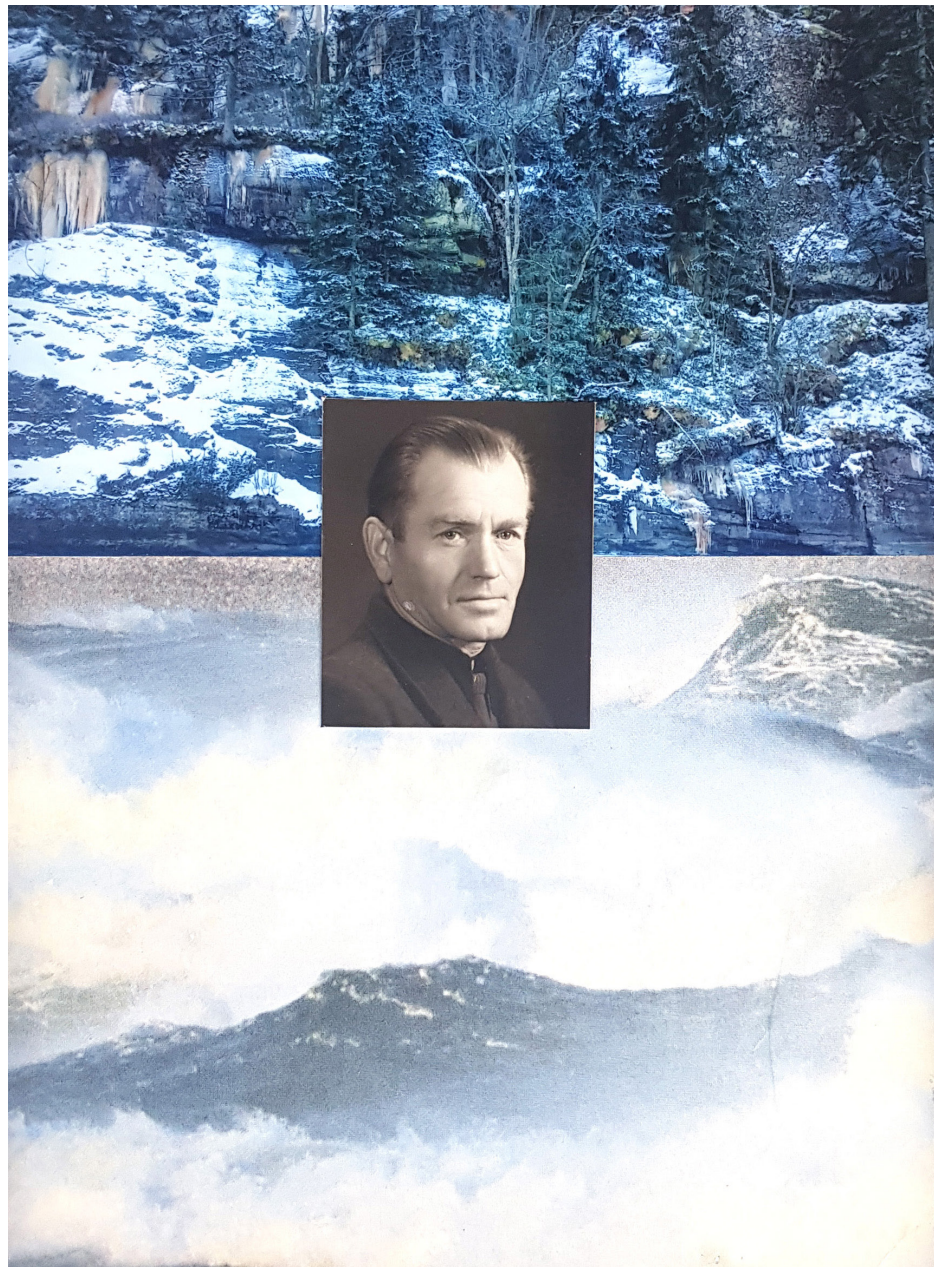
Av Hanna Ivy Iveslätt

Virka med garn (Farmor borde ha)
Virka ett liv (Mamma strävade så)
Virka ett språk (Dotterns längtan)

Farmor borde ha virkat med garn
Mamma strävade så att virka ett liv
Jag virkar oss språk

Jag andas det utsagda som fyller luften kring min mormors judiska bakgrund och nedtystade historia som flykting från Nazityskland. Jag tuggar det sorgsna i min farmors dova exiltillvaro som invandrare i Sverige efter Finska vinterkriget. Mammas övergivenhet värker i mina leder. Mormors bitskhet är eksem. Farmors övermoderlighet är pappas tomma blick.

Det här är bitar ur en pågående dokumentation av en konstnärlig arbetsprocess i bild och text som utforskar hur min farmors och min mormors upplevelser av att vara flyktingar, invandrare och mödrar går i arv. Under arbetets gång har inlevelsen i bildernas sinnesstämningar och subtiliteter väckt frågor och tankar vilka i visst mått fått svar och i stort mått ännu är obesvarade.

Mormor bar en själslig svärta och hon övergav min mamma. Svärtan och övergivandet har präglat min mors föräldraskap, liksom mitt eget. Farmors anemiska sorg som flykting från finska vinterkriget lade en tung oförstående filt över hennes exemplariska husmoderliga omsorger i folkhemssverige och hennes känslomässiga exiltillstånd har förts vidare över generationer. Mina arbeten befinner sig i ett tillstånd av längtan efter att få behandla känslorna som omgärdar deras erfarenheter med om sorgsfullhet och skönhet utan att rygga för det mörka.

Hemmafruexil

Farmor dog på försommaren
De hade borstat hennes hår
lagt hennes mest ruttna sida bortåt
Hon var så ledsen innan hon dog
Ringde och sa
Jag är så ensam
Dislik blick
vilja utspädd som kaffet
Ändå var det hon
som stannat in i det sista
i Finska Karelen
Oljemålningen av Imatras fors
hängde ovanför soffbordet
altarbildlikt
Farmor virkade inte ens
Farmor sa
”Jag förstår inte”
Hon sa
”Tyckte du inte om kakorna?”

Det började med ett nytt sätt att göra bilder på. Blyertsens långsamma små streck fungerade som ett lod för tanken, en vikt ned i djupet av mitt medvetande. Det gjorde något med mig som jag kände var viktigt. Detta nya arbetssätt var meditativt, repetitivt och dekorativt. Det påminde mig om att virka och jag associerade till de generationer av kvinnor som självklart virkade och handarbetade i vardagen, och vidare över att varken min egen mamma, farmor eller mormor gjort så. Jag lade märke till att det fanns en tomhet i mig där de inte handarbetat.

Mina feministiska nerver bråkade när jag blev varse att jag, trots min icke-binära skolning, hade ett särskilt band till kvinnorna i min släkt. Bandet var en ruptur men likväl ett band. Jag hade svårt att acceptera detta eftersom jag föraktade både mormor, farmor och mamma på olika vis och ville se mig som fristående från dem. Alla hade de förslösat sina liv, tyckte jag. Mormor till kedjerökande bitskhet i ett känslokallt äktenskap, mamma till bittert hushållsarbete i ett ojämlikt, destruktivt äktenskap och farmor till bomullslenheten i ett förnöjt, bekvämt och stilla äktenskap. Mest föraktade jag och tyckte synd om farmor.

Hennes depression under sina sista år hade berört mig illa. Hon var för mig sinnebilden av ett bortkastat kvinnoliv; en viljelös hemmafru som inte hade utvecklat sitt eget tänkande utanför folkhemmets bekväma kärnfamiljstillvaro. Hon var farmodern som blev tjock och trött bland begonior och Dallas på tv.

Parallellt hade jag som barn älskat att vara hos farmor, hos henne upplevt ett lugn och en fristad. Längtat till henne. Hon var sorgen och energilös, men kärleksfull, tillåtande och ofarlig och jag fick goda kakor och bullar och plättar med sylt och grädde. Dessutom hade hon förekommit i min tankevärld som en gäckande motsättning sedan jag blivit förälder eftersom jag som en ung, idealistisk, uttröttad och ensamvårdande mamma kunde längta efter att få förenkla tillvaron och glorifiera hemmafruskapet med dess frihet från egna ambitioner. Min samtids ideal att vara självständig, intellektuell och i samhället utlevande kom istället på tvärs med mina starka beskyddande modersinstinkter. Åh, att kunna vara i vila och enhet i det lilla som farmor! Som ytterligare smula i smeten fanns min mammas förgiftande förakt för min farmor som uttrycktes under hela min uppväxt. Min förhårdnade mamma som ville att jag skulle vara en pojkflicka i hängselbyxor. Som själv bar svarta kläder, snaggat hår och som inte dolde sitt förakt för prinsessklänningarna farmor gav mig. Mitt eget förakt, samhällets förakt och mammas förakt sammanblandades och förtätades i motstridiga tankar kring farmor och vad hon stod för. Jag upplevde att motsättningarna hade relevans i vår tid, att de speglar utmaningar i skärningspunkter mellan både olika kulturella och olika konstnärliga skiften. Jag ville utforska motsättningarna och lockades att porträttera farmor riktigt vacker och omsorgsfullt. Det kändes rent av trotsigt att göra så.

Svärmors tunga

*(“What crimes to commit?
Which boundaries to break through?”)*

Hon var i kärnan

I kärnfamiljen

Sökte inte

spränga sig ut

Drogs inte

itu

*“There was a time
when there was a house
a husband and two children
and car summer holidays
Then there was this time
for a long time”*

Stolen history

Mormor dog
Jag minns inte när
Mamma gav henne
en chokladbit på dödsbädden och
mormor log mot henne
Hon log mot henne
Sedan fann mamma tidningsutklippet
från frälsningsarmén 1954
De hade lämnat bort henne
och aldrig berättat
Jag bad mamma
om ett foto på mormor som ung
Hon sa
”Det finns inga”
Sedan stal hon det åt mig
mot morfars vilja

Som barn upplevde jag mormor som ilsken och lynnig och hon var därigenom en tanke att fly ifrån. I och med inlevelsen i bilderna jag tecknade började jag sammanlänka det sparsmakade jag kände till om henne. Hon var född 1931 i Tyskland och flyttade som barn till Österrike. Hon var en tid i England och kom sedan till Sverige någon gång före 1953. Mamma föddes 1954. Mormor drack mycket alkohol och kedjerökte. Min mamma kände sig alltid förskjuten. Efter mormors död hittade vi ett tidningsurklipp som visade att mamma varit bortlämnad till frälsningsarmén som bebis.

Jag började att fråga mamma saker som i sin tur frågade morfar. Morfar var inte särskilt meddelsam. Men så släppte han plötsligt ur sig att mormor var judinna. Alltså måste hon ha upplevt Nazi-tysklands förföljelser. Ingen hade lagt ihop pusselbitarna. Det vi nu fick veta om mormors bakgrund satte både nya frågor och möjliga förklaringar i rörelse.

När jag växte upp talade ingen om flykt, invandring eller förföljelse. Det var först genom mina bilder som jag upptäckte hur nära kriget är hos mormor och farmor, via mina föräldrar till mig. Hur det fått mormor att förskjuta min mamma och farmor att uppgå i sin hemmafruexil. Jag förstod hur jag som förälder hade ärvt båda dessa impulser. På så vis fick arbetet relevans också för det frågor om rasism och flyktingskap som är aktuella i samhället i dag, i synnerhet ur den kvinnliga erfarenheten.

Älska mig

Mormor var arg. Håll klaffen!

Mamma är arg. Jävla dig! Jävla alla!

Jag är arg. Låt mig vara!

Vi trodde att mormor kom från Österrike

När mamma var 40 år fick vi veta

att hon kom från Tyskland

När morfar dog fick vi veta

att hon var judinna

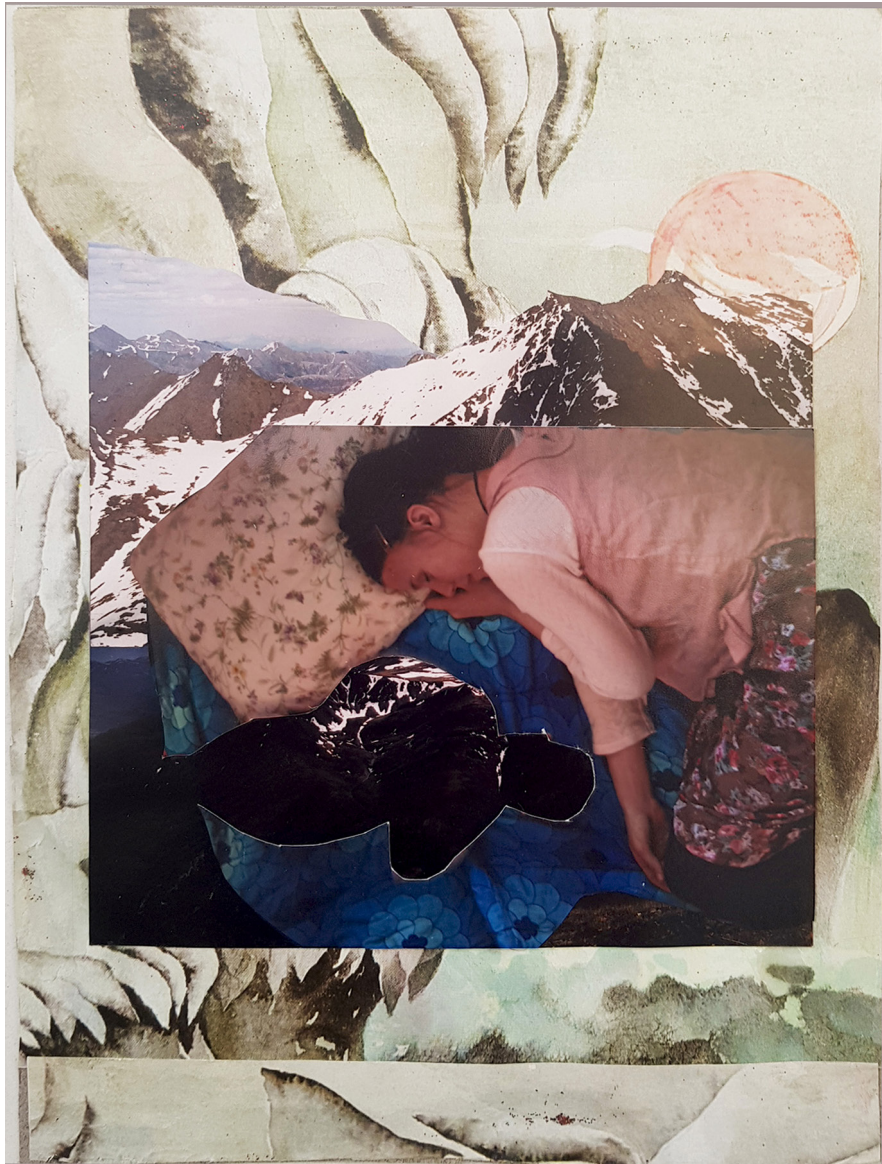
Inget mer fick vi veta

Andas genom näsan

Hålla sig i skinnet

Simma med arvstyngder

Arvsjublet

*”There was a childhood
interrupted*

*There was a first child
unexpected*

*Then there was this time
in Sweden
with anger and abuse
and silence”*

Barn luktar moln
Barn luktar havets botten
*(”Jag bröt alla löften
Jag hävde alla band”)*

River Pines Dark Still
Skuldsorgen är tyst
Min omsorgsiver har sjukdomsbölder
Bli fett och hud
och lev med
bebishål i universum

Att överges eller att överge

Det tysta arvets lagbundenheter

knypplar sin tråd

Vi är lammull